

Aan
Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties
T.a.v. de heer A. van Hout
DG Openbaar Bestuur en Democratische Rechtstaat
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

G40 Stedennetwerk
Marc Jaarsma
Algemeen secretaris
secretaris@g40stedennetwerk.nl
Tel: 06 46 93 87 83
Postbus 90156
4800 RH Breda
www.G40stedennetwerk.nl
LinkedIn: G40 Stedennetwerk

Datum: 8 november 2025

Onderwerp: Reactie van G40-stedennetwerk op:
Beleidskader decentraal en gedeconcentreerd
bestuur (consultatie)

Geachte heer Van Hout,

Het is goed dat het Beleidskader decentraal en gedeconcentreerd bestuur nu voorligt voor reactie. We zijn blij dat de minister van BZK voornemens is steviger te sturen op een houdbaar stelsel voor goed bestuur in Nederland, met oog voor de positie van mede-overheden.

De afgelopen periode zijn veel taken en bevoegdheden vanuit het Rijk aan gemeenten overgedragen. Daarbij is vaak onvoldoende consistent nagedacht over een logische toedeling en passende financieel-bestuurlijke arrangementen. In de praktijk hebben gemeenten hun verantwoordelijkheid genomen en zijn voortvarend aan de slag gegaan met grote opgaven bijvoorbeeld op het gebied van asiel, de energietransitie en de jeugdzorg. Vaak in regionaal verband, omdat de opgaven en taken al snel de eigen gemeentegrenzen overschrijden, en niet alle gemeenten voldoende expertise of organisatie- en bestuurskracht hebben om de taken goed uit te voeren.

Regionale samenwerking zien wij als een krachtig antwoord op de opgaven van deze tijd. G40 gemeenten zijn vaak – al dan niet in de rol van centrumgemeente – de trekker van regionale samenwerking. Daarom vinden wij het belangrijk en passend te reageren op het Beleidskader in deze consultatieronde. Wij hebben daarbij nauwe afstemming met de VNG, die formeel gevraagd is een reactie uit te brengen op het Beleidskader.

Regionale samenwerking als oplossing – niet als probleem

Voordat we ingaan op specifieke aandachtspunten in het Beleidskader, starten we bij de fundamentele vraag: hoe kijkt de Rijksoverheid, en specifiek de minister van BZK, naar regionale samenwerking? In onze ogen zijn er twee bewegingen merkbaar, die schuren.

Enerzijds investeert het ministerie in het onderzoeken en versterken van samenwerking binnen de regio, en tussen regio's en het Rijk. In het Nationaal Programma Vitale Regio's – als uitvloeisel van Elke regio telt! – maar ook in bijvoorbeeld de Regio Deals, wordt regionale samenwerking gezien als manier om aan te sluiten bij de identiteit, kracht en dynamieken in de regio's, en samen te zoeken naar manieren om op maat de kansen in regio's te verzilveren en brede welvaart op te bouwen of te versterken.

Anderzijds lijkt het ministerie het verschijnsel regio en regionale samenwerking te problematiseren. Het feit dat de regio geen formele bestuurslaag is in het huis van Thorbecke en directe democratische legitimiteit ontbreekt, wordt dit het centrale vraagstuk – en niet de vraag hoe Rijk en gemeenten samen de opgaven in ons land het beste kunnen aanpakken. Dat lijkt het geval te zijn in het voorliggend Beleidskader.

Als G40-gemeenten zijn we trots op de ontwikkeling van de regionale samenwerkingen in Nederland. Het zijn er veel en het is hard werken, maar alleen door het bouwen van bestuurlijke en maatschappelijke netwerken kunnen we de opgaven integraal aanpakken. Samen met vele partners in de regio's werken we aan de toekomst van Nederland.

Wij pleiten daarom voor een positieve benadering van de regio. We schrikken van zinnen als *“Het kabinet is van oordeel dat aan de toename van het aantal regionale bestuursvormen een einde moet komen. Daartoe wordt in de eerste plaats de wenselijkheid onderzocht van een specifieke wettelijke regie- en orderingsbevoegdheid voor de minister van BZK (pag 16)”*. Het roept de vraag op hoe het Rijk de huidige praktijk van regionale samenwerking waardeert. Sterker nog: het stelt de huidige praktijk, waarin gemeenten – vanuit hun legitieme bevoegdheid – samen vorm geven aan de aan hen opgedragen taken, ter discussie.

We kijken dan ook uit naar de visie op de regio, die de minister van BZK aankondigde in haar laatste Kamerbrief over Goed bestuur. En waarover we later in 2026 graag met de nieuwe minister van BZK in gesprek willen.

De schaal van de opgave als uitgangspunt

Het voorliggend Beleidskader start vanuit het bestuurlijk stelsel, en redeneert vanuit dit stelsel naar passende bestuurlijke arrangementen. Wij pleiten ervoor de maatschappelijke opgave als uitgangspunt te nemen, en van daaruit te kijken welke constructie passend is. Het gaat immers om het effectief en efficiënt aanpakken van problemen en benutten van kansen. In de praktijk, zo blijkt ook uit onderzoek over de Bestuurlijk Regionale Ecosystemen (Berenschot), zijn bestuurlijke eenheden maar één van de factoren in het werken aan brede welvaart. Juist de inzet van maatschappelijke partners en het bedrijfsleven is cruciaal bij het werken aan oplossingen. Ook de manier waarop inwoners zich dagelijks bewegen voor wonen, werken en leren (het daily urban system) is bepalend voor werkende oplossingen. Beide houden zich niet aan de grenzen van onze bestuurlijke inrichting. Er zullen altijd verschillende samenwerkingsschalen – grote en kleinere regionale verbanden – nodig zijn, passend bij de opgave. Eén uniforme opgelegde regio-ordening zal daarom nooit werken. Een te eenzijdige focus op onze bestuurlijke inrichting ontkent deze dynamieken in de praktijk, en draagt niet bij aan werkende uitvoering.

Opmerkingen bij het Beleidskader

Ons perspectief, dat start vanuit de opgave, kleurt ook onze reactie op een aantal specifieke elementen in het voorliggend Beleidskader:

– De rol van de provincie

De inzet op de provincie als primair regionaal bestuur bij taken met veel beleidsvrijheid (pag. 10 en pag. 11) is in onze ogen alleen passend als de provinciale schaal aansluit bij de maatschappelijke dynamiek die de opgave met zich meebrengt, en bij de samenwerking tussen gemeenten die daaruit ontstaat. Dit zou niet ‘een extra argument’, maar hét doorslaggevende argument voor de keuze voor de provincie moeten zijn. Valt de schaal van de provincie niet samen met de bestuurlijke en maatschappelijke dynamiek van de betreffende opgave, dan is de keuze voor taaktoedeling aan de provincie niet wenselijk. In de praktijk zien we daarnaast grote verschillen tussen het fysieke domein -waar de provincie inmiddels een stevige regierol heeft op het gebied van verstedelijking (wonen, mobiliteit, werken, energie) - en het sociale domein waar dat niet of nauwelijks het geval is en ook niet passend is gezien de taken van de provincie.

– Overdracht bevoegdheden in regionaal bestuur

We onderkennen dat de overdracht van bevoegdheden aan regionaal bestuur niet wenselijk is. Ook in regionale samenwerkingen als verlengd lokaal bestuur is het laatste woord aan de gemeenteraden, als democratisch gelegitimeerde stem van onze inwoners. In de praktijk vinden wij hiervoor oplossingen, door gemeenteraden te betrekken bij regionale samenwerkingen. Wij geven hiervan graag voorbeelden (zoals radenavonden en raadsadviescommissies), en zijn ook benieuwd naar de vormen die u voor regionale fora vindt (pag. 16).

– *Bekostiging van regionaal bestuur*

G40-steden zijn vaak de trekkers van regionale samenwerkingen. Wij hebben de bestuurs- en uitvoeringskracht die nodig is voor het organiseren van regionale samenwerking en –uitvoering, en dragen graag de verantwoordelijkheid voor de regio. Een sterke stad kan niet zonder een sterke regio en vice versa. In het Beleidskader (pag. 11) staat dat ministeries niet wordt toegestaan rechtstreeks middelen toe te kennen aan regionaal bestuur. Dat (h)erkennen wij. Ook staat er dat de bekostiging van samenwerkingsverbanden plaatsvindt door de deelnemende besturen en niet rechtstreeks door een vakdepartement (pag. 11). Maar wij vragen aandacht voor de grote inzet die regionale samenwerking van – vaak – de G40 gemeenten vraagt. Dit gaat steeds meer knellen, gezien de financiële positie van gemeenten die zwaar onder druk staat. Een tegemoetkoming in de kosten voor het organiseren/ faciliteren van regionaal bestuur zou passend zijn, te meer het aantal regionale samenwerkingen de afgelopen jaren is toegenomen en veel extra inzet vraagt.

– *Centrumgemeente en taakdifferentiatie*

Het beleidskader benoemt dat de democratische verantwoording van een centrumgemeente problematisch is, en de voorkeur uitgaat naar gezamenlijke aansturing vanuit deelnemende gemeenten (pag. 11). Toch merken wij in de praktijk dat voortgang soms hangt op het meestribbelen van kleine deelbelangen. Het is de moeite waard om te kijken of er andere manieren zijn om bij lastige gezamenlijke besluitvorming doorzettingsmacht te organiseren. We zijn dan ook benieuwd naar het aangekondigde onderzoek naar taakdifferentiatie tussen gemeenten (pag. 16).

– *Toetsen van uitvoerbaarheid, ook van onderop*

De UDO (Uitvoeringstoets Decentrale Overheden) is in potentie een krachtig instrument, om vooraf te toetsen of beleid uitvoerbaar is onder de gestelde randvoorwaarden. We pleiten ervoor bij de UDO ook het bestuurlijk-financieel arrangement een belangrijk onderdeel te maken en daarbij de mening van gemeenten zwaar te laten wegen. Gemeenten brengen ervaringskennis en kennen de praktijk van (regionale) uitvoering. We hopen dat de minister van BZK deze stem kracht bij zet richting andere departementen. Het helpt de minister van BZK ook in de rol als stelselverantwoordelijk minister.

Tot slot

We hopen in het ministerie van BZK een (mede-)pleitbezorger van regionale samenwerking te vinden, met oog voor de lokale praktijk. Een partner die geen ordeningen en stelsels oplegt, maar luistert en samen met gemeenten zoekt naar oplossingen die wérken. We zouden het dan ook erg op prijs stellen om op korte termijn door te praten over het voorliggende Beleidskader, en de onderliggende perspectieven op regionale samenwerking. Want veel uitdagingen komen samen in de regio; voor goed bestuur is het van belang om passend bij de opgaven het juiste schaalniveau te vinden en taken en bevoegdheden met passende arrangementen te ondersteunen of faciliteren. De G40 steden zijn onmisbaar voor de brede welvaart van Nederland in alle regio's en kunnen het verschil maken in de leefwereld van mensen. We bouwen graag verder aan het partnerschap met het Rijk en in het bijzonder het ministerie van BZK als moederdepartement voor de bestuurlijke verhoudingen tussen gemeenten en Rijk.

Wij sturen een afschrift van deze brief naar de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Met vriendelijke groet,

Jan Hamming
Voorzitter G40 themagroep
Interbestuurlijke samenwerking

Paul Depla
Voorzitter G40 Stedennetwerk

